

Ondervindingen van een schelpenverzamelend emigrant

door J. Voorwinde

De bootreis met de "Johan van Oldenbarnevelt" naar Australië, waarvan ik mij als concholoog veel had voorgesteld, viel erg tegen, daar het schip slechts enkele havens aandeed, meestal slechts voor enkele uren en dan nog dikwijls 's nachts. Daar ik dacht aan het grote belang van de kennis van de schelpen van de Middellandse Zee voor de studie van de pliocene fauna van Nederland, verzamelde ik in Port-Said zoveel ik kon. Maar behoudens enkele Natica-, Mactra-, Cardium-, Olivella- en Siliquaria-soorten, vond ik er niets bijzonders.

De eerstvolgende verzamelplaats was pas Melbourne. Naast de zeer interessante Callanaites disjecta en Cardium ricketti, vond ik er een mooie Lucina-soort, zeer grote mossels (Mytilus planulatus) en de eerste Turbo's, waarschijnlijk dus niets vermeldenswaardigs door de weinige, beschikbare tijd.

Men zal begrijpen, dat één van de eerste dingen, die ik deed na aankomst in Sydney en nadat de eerste huisvestingsregelingen en verdere maatregelen waren getroffen, was: zo spoedig mogelijk een strand opzoeken om te verzamelen. Gelukkig was het die eerste keer zeer laag water. De verzamelplaats was het strand van Collaroy, 14 km ten Noorden van Sydney, een halvemaaan-vormige inham met een diameter van ongeveer 2 mijl en aan beide zijden begrensd door vooruitstekende rotsformaties van 40 tot 75 meter hoogte, waarvoor zich enige honderden meters ver z.g. reefs uitstrekken. Deze overal aan de Oostkust van Australië voorkomende reefs zijn tussen hoog- en laag water gelegen rotsmassa's, doorsneden door geulen, en zo glad als een dansvloer. Het is één hoogst merkwaardig gezicht en een verklaring voor hun bestaan weet ik nog niet. Zij zijn soms flink groot. Zo is het Long Reef van Deewy, even bezuiden Collaroy meer dan een vierkante kilometer groot. De geulen lopen Oost-West, waarschijnlijk overeenkomstig breukvlakken van het gesteente, dat hier en daar van vulkanische oorsprong is. Bij de randen van deze reefs vindt men grote en zeer diepe bassins, waar men, ten minste bij laag water en kalm weer, het leven in volle glorie kan waarnemen.

Die eerste excursie zal ik nooit vergeten. Diep onder de indruk liep ik op het reef rond, alles oprapend, wat voor mij lag. Het was altijd goed, mooi en belangwekkend. Ik had geen ogen genoeg om al die weelde in mij op te nemen. Tientallen Notohaliotes ruher en Stomatella imbricata, tientallen Patella's, Fissurella's en andere "true" en "false limpets", zoals ze hier genoemd worden, levend en wel op de rotsen. Naaktslakken, grote zeehazen en de grote, gitzwarte olifantsslak, Scutus antinodes, waarvan de helderwitte schelp bijna geheel door mantellappen bedekt wordt, kruipen onder stenen en in de overweldigende rijkdom aan zeewieren in talloze soorten. Hieronder zijn er, die onder water helblauw en -groen lichten, maar boven water die kleur verliezen. Diverse Trochussoorten, Austrocochlea's in verscheidene soorten, Murex'en, Neriten, Crepidula aculeata en een enorme rijkdom aan Triphora's, Cerithiën, Notoseila's, Turritellidae, te veel om op te noemen. Van deze excursie kwam ik met meer dan 100 soorten thuis.

Ik dacht hiermede het hoogste bereikt te hebben van wat voor een schelpenverzamelaar mogelijk is, maar de daarop volgende keer leerde mij anders.

De tocht was naar Balmoral Beach, een der vele inhammen van de grote Jackson Bay, waaraan Sydney ligt. Daar vond ik een plaats tussen de rotsen, waar ik op een oppervlakte van enkele vierkante meters naar voorzichtige schatting 200 soorten vond in nog geen uur tijd.

Later verhuisde ik naar Collaroy en was van toen af in staat regelmatig te verzamelen in mijn vrije tijd, waardoor na vijf weken het aantal soorten op meer dan 700 was gebracht. Vanzelfsprekend neem ik hoeveelheden schelpgruis mee van het strand, om het, na het te hebben gezeefd, thuis uit te zoeken. Dit gruis moet men gezien hebben om het te geloven: men behoeft haast niets weg te gooien. Ook maar een flauwe opsomming te geven van wat daarin voorkomt, is volmaakt onmogelijk. Waarbij nog komt, dat vooral de kleinere soorten, naar het oordeel van de Heer Laseron (een autoriteit op het gebied van schelpen, vooral van Nieuw-Zuid Wales) voor 40% nog geen naam hebben. Uiteraard ben ik in deze korte tijd nog niet in staat geweest om ook maar een tiende deel op naam te brengen.

Ook is het een grote toer om aan literatuur te komen. Maar leden van de conchologische afdeling van de Zoological Society, waarvan ongeveer 20 in Sydney wonen, helpen mij aardig op weg.

De plaatselijke conchologen hebben bij hun determinaties eigenaardige gewoonten. Hedley, de grote Australische schelpenman, schreef kort voor zijn dood, de bekende Hedley's Checklist, waarin hij alle tot toen bekende Australische schelpen noemde met literatuurverwijzing, en voorzien van een nummer. Het eigenaardige nu is, dat vele verzamelaars eerder op Hedley's nummers komen dan op de naam. Toen enkele kenners dan ook mijn schelpen voor mij determineerden, gaven zij mij alleen de nummers. Ik moest dan zelf maar in Hedley's lijst de namen opzoeken. (Zou dit niet eerder met efficiency dan met geheugen-zwakte te maken hebben? - red.)

Ik dacht al een hele verzameling bij elkaar te hebben, totdat ik zo gelukkig was de collectie van de heer Laseron te zien. Deze verzamelt sedert 40 jaar schelpen, speciaal van Nieuw Zuid Wales. Duizenden en duizenden soorten vullen zijn merkwaardige containers (waarover dadelijk meer gezegd zal worden). Het grootste deel dezer soorten, waaronder de allerezelzaamste, heeft nog geen naam. Tot nu toe hebben al verscheidene publicaties van de heren Laseron Sr. en Jr., die zich speciaal voor de kleinere soorten interesseren, het licht gezien. Meerdere publicaties zullen nog volgen, over Cuna's, Condylocardia's, Benthocardiella's, Chrysallida's, Triplora's enz., en alle werden en worden door hen zelf geïllustreerd. Gelukkig behoren de Lasérons niet tot de "splitters" en dit heeft al tot heel wat, vaak komische verwickelingen geleid met Iredale, die dichtbij woont. Meer dan 120 soorten hebben zij reeds beschreven en van verscheidene honderden soorten hopen zij dat nog te doen.

Na de meetings van de Zoological Society, die ik heb bijgewoond, en waar o.a. Chads Hedler, R. Etheridge, Prof. F.W.Z. David, W.S. Don, Basset Hull, Joyce Allan enz. telkens present zijn, ben ik tot de overtuiging gekomen, dat vrijwel allen hardwerkende amateurbiologen zijn, die zich gerust op één of ander terrein autoriteit kunnen noemen, aangezien elk zich bezig houdt met een of meer groepen of families, daarvan hun levenswerk maken en daardoor dikwijls belangrijke resultaten bereiken.

De heer Laseron maakte mij nog duidelijk, dat het verzamelen van schelpen op het strand of op het reef natuurlijk onontbeerlijk was en veel voldoening kon geven, maar dat de eigenlijke manier om in Australië schelpen te verzamelen is: dreggen op de "continental shelf", een onderzees plateau, dat tot een diepte van ongeveer 200 meter loopt en dat zich ongeveer 100 tot 200 mijl in zee uitstrekt.

Denk niet, dat de Australische schelpenverzamelaar een soortenteller is. Het levende dier en zijn gewoonten interesseren hem meer dan de schelpen, die vaak al heel vlug naar een der vele museums verhuizen.

Daardoor hebben zij het gewoonlijk veel te druk met hun Australische schelpen, dan dat zij ook nog een verzameling van buitenlandse schelpen van de gehele wereld aanleggen. Daarvoor is hier weinig interesse.

Ik kan mij voorstellen, dat verscheidene Nederlandse verzamelaars bij het lezen van dit artikel denken aan de mogelijkheid van ruilen. Daarmee zullen zij maar weinig succes hebben. Vandaar ook, dat men zo weinig Australische schelpen in Europese verzamelingen ziet.

Ten slotte vond ik nog een arbeidsterrein dat niet veel bewerkt is, en waarvan ik mij voorstel later studie te maken, wanneer ik meer tijd beschikbaar heb en verder in de systematiek van de Australische schelpen ben gevorderd, nl. de zogenaamde lagoons, waarvan de O-kust er verscheidene heeft. De Deewy lagoon en Harbord lagoon ben ik het meest in de gelegenheid te bezoeken.

Deze lagoons zijn oorspronkelijk waarschijnlijk een soort inhammen van de zee, die langzaam maar zeker door een duinenrij van af een vooruitspringende kaap van het Zuiden uit werden afgesloten (de stroom voor de kust loopt van Z. naar N). Steeds stromen er een of meer beekjes in uit. Men zou verwachten, dat deze meertjes na een heftige regenbui vol zouden staan. Hevig regenen kan het hier veel en veel harder dan wij in Nederland gewend zijn. Maar na zo'n geweldige bui zijn ze juist bijna droog. Hierover heb ik lang gepiekerd. De verklaring lijkt mij de volgende. Na langdurige droogte wordt het Noordelijke toegangskanaal dichtgeslibd met zand, dat door het grote kalkgehalte spoedig hard en vast is. Het zoete water van de beekjes kan nu niet meer weg en de waterstand in het lagoon wordt hoog. Regent het nu hard, dan ziet het water kans weer een geul naar zee te maken, waardoor het meertje leegstroomt. Het dierenleven moet door het wisselende zoutgehalte zeer merkwaardig zijn en aangepast aan deze ongewone omstandigheden. Ik heb hier dan ook merkwaardige en ongewone schelpen gevonden.

naam	container	prop watten
------	-----------	-------------

blauw of zwart karton
dik karton 3 mm of meer
glas of plastic

Thans nog iets over de containers van de Heer Laseron. Deze zien er als volgt uit: Uit een dik stuk karton wordt een gat gehakt met een daarvoor gemaakte mal van staal. Het karton is 8 tot 10 cm bij 3 of 3½ cm groot. Het gat gaat tot halve hoogte.

Aan één zijde van het gat plakt men geheel of gedeeltelijk glas of plastic en aan de andere zijde blauw of zwart karton. De holte is aan de smalle zijde open en kan met een kleine prop watten gesloten worden.

Voordelen van het gebruik van deze containers zijn, volgens de Heer Laseron: veilige en handige opbergging, weinig benodigde ruimte, veel plaats voor de naam

en andere gegevens, en steeds de mogelijkheid de schelpen er uit te halen of aan te vullen.